

**Узагальнення судової практики розгляду справ
в порядку виконання судових рішень у кримінальних провадженнях
за I півріччя 2019 року**

На виконання плану роботи Добровеличківського районного суду Кіровоградської області на II півріччя 2019 рік вивчено та узагальнено практику розгляду справ суддями Добровеличківського районного суду Кіровоградської області в порядку виконання судових рішень у кримінальних провадженнях за I півріччя 2019 року.

Метою даного узагальнення є вивчення та аналіз справ, які пов'язаної із питаннями, які вирішуються судом під час виконання вироків визначених Розділом VIII КПК України та встановлення спірних, проблемних та нерегульованих кримінальним процесуальним законом питань, що виникають в судовій практиці.

Відповідно до положень ст. 533 Кримінального процесуального кодексу від 13.04.2012 (КПК) вирок або ухвала суду, які набрали законної сили, обов'язкові для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також для усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб, і підлягають виконанню на всій території України. За правилами ч. 1 ст. 535 КПК судові рішення, що набрало законної сили, якщо інше не передбачено нормами КПК, звертається до виконання не пізніше як через три дні з дня набрання ним законної сили або повернення матеріалів кримінального провадження до суду першої інстанції із суду апеляційної чи касаційної інстанції.

Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у кримінальному провадженні, вирішує суддя суду першої інстанції одноособово, якщо інше не передбачено нормами КПК.

Відповідно до ст. 537 КПК під час виконання вироків суд має право вирішувати такі питання: 1) про відстрочку виконання вироку; 2) про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання; 3) про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким; 4) про звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; 5) про направлення для відбування покарання жінок, звільнених від відбування покарання внаслідок їх вагітності або наявності дітей віком до трьох років; 6) про звільнення від покарання за хворобою; 7) про застосування до засуджених примусового лікування та його припинення; 8) про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком; 9) про звільнення від призначеного покарання з випробуванням після закінчення іспитового строку; 10) про заміну покарання відповідно до ч. 5 ст. 53, ч. 3 ст. 57, ч. 1 ст. 58, ч. 1 ст. 62 Кримінального кодексу України (КК); 11) про застосування покарання за наявності кількох вироків; 12) про тимчасове залишення засудженого у слідчому ізоляторі або переведення засудженого з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора для проведення відповідних процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених іншою особою або цією самою особою, за які вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді; 13) про звільнення від покарання і пом'якшення покарання у випадках, передбачених частинами 2, 3 ст. 74 КК; 13⁻¹) про оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи виконання покарань; 13⁻²) про застосування заходу стягнення до осіб, позбавлених волі, у виді переведення засудженого до приміщення камерного типу (одиначної камери); 13⁻³) про зміну обов'язків, покладених на засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням; 14) інші питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку.

Відповідно до ч. 9 ст. 539 КПК розгляд справ щодо питань, визначених у пункті 13-1 ч. 1 ст. 537 КПК, здійснюється в порядку адміністративного судочинства. Таким чином, вирішення питань про оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи виконання покарань належить здійснювати у порядку адміністративного судочинства, що забезпечує на законодавчому рівні визначення ефективного засобу юридичного захисту

засудженого в аспекті вирішення питань, пов'язаних із правовим режимом відбування покарання в установах виконання покарань, що не підлягають розгляду у порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством.

Згідно з вимогами ст. 539 КПК питання, які виникають під час та після виконання вироку, вирішуються судом за клопотанням (поданням) прокурора, засудженого, його захисника, законного представника, органу або установи виконання покарань, а також інших осіб, установ або органів у випадках, встановлених законом.

Потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші особи мають право звертатися до суду з клопотаннями про вирішення питань, які безпосередньо стосуються їх прав, обов'язків чи законних інтересів.

Клопотання (подання) про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, подається:

- 1) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених пунктами 2–4, 6, 7 (крім клопотання про припинення примусового лікування, яке подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться установа або заклад, в якому засуджений перебуває на лікуванні) ч. 1 ст. 537 КПК;
- 2) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого виконується вирок, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених пунктами 10 (у частині клопотань про заміну покарання відповідно до ч. 3 ст. 57, ч. 1 ст. 58, ч. 1 ст. 62 КК), 11, 13 ч. 1 ст. 537 КПК;
- 3) до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого проживає засуджений, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених пунктами 5, 8, 9 ч. 1 ст. 537 КПК;
- 4) до суду, який ухвалив вирок, – у разі необхідності вирішення питань, передбачених пунктами 1, 10 (в частині клопотання про заміну покарання відповідно до ч. 5 ст. 53 КК), 12 (у разі якщо вирішення питання необхідне в зв'язку із здійсненням судового розгляду, воно вирішується судом, який його здійснює), 14 ч. 1 ст. 537, ст. 538 КПК.

За I півріччя 2019 року у Добровеличківському районному судді Кіровоградської області було розглянуто:

про відстрочку виконання вироку	про направлення для відбування покарання жінок, звільнених від відбування покарання внаслідок їх вагітності або наявності дітей віком до трьох років	про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком	про звільнення від призначеного покарання з випробуванням після закінчення іспитового строку;	про заміну покарання відповідно до ч. 5 ст. 53, ч. 3 ст. 57, ч. 1 ст. 58, ч. 1 ст. 62 КК України	про застосування покарання за наявності кількох вироків	про звільнення від покарання і пом'якшення покарання у випадках, передбачених частинами 2, 3 ст. 74 КК	про зміну обов'язків, покладених на засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням	інші питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку
-	-	4	21	-	-	-	-	8

Варто зазначити, що відповідно до ч. 3 ст. 539 КПК клопотання про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, розглядається протягом десяти днів з дня його надходження до суду суддею одноособово згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 КПК, з урахуванням положень розділу VIII КПК «Виконання судових рішень».

Відповідно до ч. 1 ст. 539 КПК питання, які виникають під час та після виконання вироку вирішуються судом за клопотанням (поданням) прокурора, засудженого, його захисника, законного представника, органу або установи виконання покарань, а також інших осіб, установ або органів у випадках, встановлених законом.

41

Потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші особи мають право звертатися до суду з клопотаннями про вирішення питань, які безпосередньо стосуються їх прав, обов'язків чи законних інтересів.

За правилами ч. 5 ст. 539 КПК у судові засідання викликаються засуджений, його захисник, законний представник, прокурор. Про час та місце розгляду клопотання (подання) повідомляються орган або установа виконання покарань, що відає виконанням покарання або здійснює контроль за поведінкою засудженого; лікарська комісія, що дала висновок стосовно питань застосування до засудженого примусового лікування або його припинення, у випадку розгляду відповідних питань; спостережна комісія, служба у справах дітей, якщо розглядається погоджене з ними клопотання; цивільний позивач і цивільний відповідач, якщо питання стосується виконання вироку в частині цивільного позову, інші особи у разі необхідності.

Тому відсутність у матеріалах провадження доказів направлення повідомлення про час, дату і місце судового засідання особам, визначених у ч. 5 ст. 539 КПК, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Проте судовий розгляд клопотань (подань) про вирішення питань, пов'язаних з виконанням вироку, здійснюється за правилами судового розгляду, визначеними статтями 318–380 КПК, з чого випливає обов'язковість дотримання судом принципу змагальності сторін та свободи в поданні ними до суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (ст. 22 КПК). На підставі викладеного суд за своєю ініціативою, за відсутності відповідного клопотання сторони, не може витребувати докази. Тому з практикою витребування судом з органу або установи виконання покарань доказів для обґрунтування клопотання можна погодитись лише у випадку, коли це процесуальне рішення ґрунтується на відповідному клопотанні особи-заявника.

Разом з тим доцільно звернути увагу на наявність спірних питань, пов'язаних з тлумаченням положень ч. 5 ст. 539 КПК, щодо обов'язковості участі засудженого під час розгляду питань, пов'язаних із виконанням вироку за відсутності клопотань останнього про проведення судових засідань без його участі. Так, зазначеною нормою закону передбачено, що в судові засідання викликаються засуджений, його захисник, законний представник, прокурор. Про час та місце розгляду клопотання повідомляються інші особи, визначені у ч. 4 ст. 539 КПК. Неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце і час розгляду клопотання (подання), не перешкоджає проведенню судового розгляду, крім випадків, коли їх участь визнана судом обов'язковою або особа повідомила про поважні причини неприбуття.

Аналізуючи вказаний приклад та вимоги частин 3–4 ст. 539 КПК, відповідно до положень яких встановлено, що прокурор, засуджений та його захисник і законний представник викликаються у судові засідання, а неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце і час розгляду клопотання (подання), не перешкоджає проведенню судового розгляду, крім випадків, коли їх участь визнана судом обов'язковою або особа повідомила про поважні причини неприбуття, судам необхідно враховувати, що розгляд питань, пов'язаних із виконанням вироку може бути розглянуто за відсутності засудженого у випадку, коли від засудженого надійшло відповідне клопотання.

Проблемні питання, які виникають під час вирішення питання, які вирішуються судом під час виконання вироків

Згідно з ч. 2 ст. 78 КК, якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання.

За приписами ч. 2 ст. 166 КВК, якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, кримінально-виконавча

інспекція вносить до суду подання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання.

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 537 КПК під час виконання вироків суд має право вирішувати питання про направлення звільненого від відбування покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком.

Підставами звернення до суду з поданням про направлення звільненого від відбування покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком суду, є:

- а) невиконання засудженим протягом іспитового строку покладених на нього судом обов'язків;
- б) систематичне вчинення правопорушень (трьох і більше), що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання стати на шлях виправлення (ч. 2 ст. 78 КК, ч. 2 ст. 166 КВК).

Невиконанням обов'язків вважається, якщо засуджений не виконав хоча б один з обов'язків, які було покладено на нього судом (ч. 3 ст. 166 КВК).

Варто зазначити, що неоднозначно вирішуються у судовій практиці і питання розгляду подань кримінально-виконавчої інспекції про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком у випадках, коли відсутні дані про місцезнаходження засудженого.

Результати аналізу судової практики дають підстави для висновку про відсутність єдиної позиції про процесуальну можливість повернути клопотання (подання) про вирішення питання, пов'язаного з виконанням вироку, заявнику, на підставі відсутності у такому клопотанні (поданні) відомостей, необхідних для вирішення питання по суті або відсутності доказів, які не додані до клопотання (подання).

Водночас суд не наділений процесуальними повноваженнями повертати клопотання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання. Так, за результатами розгляду окремих клопотань (подань) суди постановляли ухвали про повернення цих клопотань (подань) заявнику.

Варто зазначити, що питання про можливість розгляду подання про скасування звільнення від покарання з випробуванням та направлення засудженого для відбування призначеного покарання за відсутності засудженого належить до спірних питань у судовій практиці. З метою дотримання вимог щодо забезпечення права на захист слід зазначити, що вирішення питання щодо визнання обов'язковою участь засудженого у розгляді питання про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком, залежить від необхідності встановлення фактичних обставин стосовно умисного ухилення засудженим від виконання покладених на нього обов'язків, передбачених ст. 76 КК. До таких обставин слід відносити наявність або ж відсутність відомостей щодо: фактичного місцезнаходження засудженого; даних про оголошення засудженого в розшук; наявності відомостей щодо виконання засудженим обов'язків, визначених ст. 76 КК протягом певного строку або ж невиконання таких обов'язків тощо.

Враховуючи наведене, суд має право розглянути подання про скасування звільнення від покарання з випробуванням та направлення засудженого для відбування призначеного покарання за відсутності засудженого у виняткових випадках, коли у судовому засіданні буде поза розумним сумнівом доведено, що засуджений умисно ухилився від виконання покладених на нього судом обов'язків.

Висновки

Вирішуючи питання, пов'язані із виконанням вироку, суди наділені процесуальними повноваженнями задовольнити відповідне клопотання суб'єктів звернення або ж відмовити у його задоволенні.

Відповідно до ч. 3 ст. 539 КПК клопотання про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, розглядається протягом десяти днів з дня його надходження до суду

суддею одноособово згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 КПК, з урахуванням положень розділу VIII КПК «Виконання судових рішень».

Зазначені вище статті викладені у главах 28 та 29 КПК («Судовий розгляд» та «Судові рішення») та безпосередньо не передбачають такого процесуального рішення, як повернення клопотання на підставі порушення правил підсудності. Разом з тим кримінальне процесуальне та кримінально-виконавче законодавство у багатьох випадках встановлює часові обмеження щодо права на звернення з відповідним клопотанням у разі відмови у його задоволенні.

З урахуванням наведених положень та враховуючи, що у випадку недотримання суб'єктом звернення правил територіальної підсудності, визначеної у ст. 539 КПК, суд не здійснює розгляд по суті клопотання, встановивши, що клопотання (подання) є не підсудним, суд з урахуванням положень ст. 539 КПК вправі прийняти рішення про повернення відповідного клопотання, що забезпечить право суб'єкта звернення на доступ до правосуддя до належного суду.

Відповідно до ч. 1 ст. 539 КПК питання, які виникають під час та після виконання вироку вирішуються судом за клопотанням (поданням) прокурора, засудженого, його захисника, законного представника, органу або установи виконання покарань, а також інших осіб, установ або органів у випадках, встановлених законом. Потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші особи мають право звертатися до суду з клопотаннями про вирішення питань, які безпосередньо стосуються їх прав, обов'язків чи законних інтересів.

Неоднозначно вирішуються у судовій практиці питання розгляду подань кримінально-виконавчої інспекції про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком, у випадках, коли відсутні дані про місцезнаходження засудженого. З метою дотримання вимог щодо забезпечення права на захист слід зазначити, що вирішення питання щодо визнання обов'язковою участь засудженого у розгляді питання про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком, залежить від необхідності встановлення фактичних обставин стосовно умисного ухилення засудженим від виконання покладених на нього обов'язків, передбачених ст. 76 КК.

До таких обставин слід відносити наявність або ж відсутність відомостей щодо: фактичного місцезнаходження засудженого; даних про оголошення засудженого в розшук; наявності відомостей щодо виконання засудженим обов'язків, визначених ст. 76 КК, протягом певного строку або ж невиконання таких обов'язків тощо. При цьому слід враховувати, що організація розшуку засуджених здійснюється за правилами Розділу 6 (організація та проведення розшуку осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, та звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, місцезнаходження яких невідоме) Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затверджений наказом Державного Департаменту України з питань виконання покарань МВС України від 19.12.2003 № 270/1560.

Враховуючи наведене, суд має право розглянути подання про скасування звільнення від покарання з випробуванням та направлення засудженого для відбування призначеного покарання за відсутності засудженого у виняткових випадках, коли у судовому засіданні буде поза розумним сумнівом доведено, що засуджений умисно ухилився від виконання покладених на нього судом обов'язків.

Вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину є підставою для призначення такому засудженому покарання за правилами, передбаченими у ст. 71, 72 КК (ч. 3 ст. 78 КК), та не потребує здійснення розгляду питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 537 КПК.

**Помічник судді
Добровеличківського районного суду,
Кіровоградської області**

Кузьма Т.О.